

Dal cumportament dal luf san ins pauc – Tuttina vegn pretendi bler. FOTO OLIVIA AEBLI-ITEM

Da nursas e da lufs

Trais contribuziuns medialas davart il luf – e las dumondas

DA SANDRO BUCHLI/FMR

■ **«Questas expertas, quests protecturs da la natira n'han betg idea da la chaussa.»** – **«Il luf vegn adina preschentà sco bel animal.»** – **«Nus na dumanda nagin.»** – **«Quai èn intginas da las reproschas che vegnan fatgas da puras, pasturs e brevs da lecturs cura ch'i va per il luf. Il redactor Sandro Buchli emprova da sa far sez in maletg – cun agid da dus films ed in artitgel pli lung en chaussa.** Sch'ins sustegna ils 27 da settember la revisiun da la lescha – pia metta in «gea» en l'urna – lura vegn la protecziun dals radund 40 lufs che vivan actualmain en il Grischun schluccada, ils lufs pudessan pia vegnir sajettads pli tgunschamain. Tant enavant ils fatgs. Però co vegn rapportà davart questa dumonda? Tgi vegn propi a pled? E tge resta avert? – In sguard en in film da Cuntrasts, in film documentar da NetzNatur ed in artitgel en la Republik.

«Lu èsi ualti segir a fin»

La renfatscha che purs e pasturas vegnian a la curta, n'è betg il cas tar l'emissiun da Cuntrasts dad RTR. Il focus vegn numnadamain mess en emprima lingia sin la dumonda: Co èsi da viver en vischinanza dal luf? A pled vegnan otg purs e pasturas. Esser confruntads directamain cun il luf n'è betg divertent. – Quai è in dals messadis, sch'ins taidla sin ils pasturs. «Quai èn u huora tieruns», di per exempel *Edith Spe-scha* da Pigniu ch'ha vis il luf sin curta distanza. Il chautegia da l'Alp Cugn, *Martin*

Keller, di suenter ch'il luf ha stgarpà nursas: «Rumir ensemen quellas nuorsas mortas n'è era betg ina bella lavur». Sch'i dettia puspè incaps sin l'alp, «alura èsi ualti segir a fin» di alura anc il pastur *Manuel Albin*. Mo er tschella vart vegn tractada: «Dapli lufs è meglier per il gaud», vegn cità *Martin Kreiliger* dal «Project Gaud da Muntogna». Ils lufs gidian a regular la selvaschina che maglia l'enviern las plantinas giuvnas en il territori, uschia ch'il gaud na vegnia betg da sa regiuvinar. «Dapi ch'il luf è qua, vesin nus in effect positiv, la selvaschina vegn reducida.»

A savair vegnan ins er en ils Cuntrasts ch'il luf haja stgarpà 400 nursas l'onn passà. Dasperas sajan mortas radund 4000 nursas per autras raschuns. Pia, mo 10% da las nursas moran pervi dal luf.

«Lufs èn fitg territorials»

Il context istoric dal luf vegn declarà en NetzNatur dad SRF: Per exempel, ch'il luf saja stà extirpà en Svizra avant 150 onns perquai ch'el ha periclità existenzas en las Alps. Per famiglias che stuevan vegnir tras in enviern era il luf in grond problem, sche lur muvel vegniva stgarpà. 1995 sajan ils emprims lufs alura puspè cumparids en il Vallais, nà da l'Italia. Ed il onn 2012 en il Grischun, en la regiun dal Calanda.

«Lufs èn fitg territorials e defendan lur territori», di l'autur dal film *Andreas Moser*. Ins na stoppia pia betg temair ch'i dettia en in culp fitg blers lufs en in territori. Ils lufs procurian sez per lur reglaziun, er en lur agen triep.

Lapidar, ma en sazez ina buna conclusiun da la discussiun, fa il film uschia: «Organisaziuns da l'ambient, politichers da tut las colurs ed autras gruppas d'interess drovan las emeziuns enturn il luf per lur intent.» Forsa fa quai er l'autur da quest film?

«I mancan las cifras e la trasparenza»

Tar l'artitgel da *Pascal Sigg* en la Republik vai per il pur *Jakob Niedermann*, ch'è engaschà sin l'Alp Mer sur Pigniu e responsabel per 600 nursas. Malgrà dus chauns da protecziun e malgrà saivs avunda fermas ed autas, ha il luf stgarpà nursas sin si'alp. Niedermann: «Tgi che va ad alp, sto quintar cun perditas. Er in chametg po ina giada tutgar la muntanera.» El avisa dentant sin in problem, numnadamain ch'il luf pudess spaventar in'entir triep sur in grip ora, «lura èsi a fin», ed er sin la pilavur cun far saivs.

I manchian cifras e fatgs, i manchia er trasparenza da vart uffiziala, vegn cità *David Gerke* da la «Gruppe Wolf». Daco mancan lura questas cifras? Ina dumonda che resta averta.

Lura vegn er a pled l'incumbensà per la protecziun da muntaneras *Daniel Mettler*. Quel di: «La protecziun da las muntaneras drova er in u l'auter culp dal luf». El è dal avis, che cun sajettar il luf possian ins impedir che la gliעד sa sentia senza pussanza. Mettler na crai er betg, che il chantun daventia cun la revisiun da la lescha tuttenina radical e sajettia in luf suenter l'auter.

Blers segns da dumonda

Tge resta damai suenter dus films ed in artitgel pli extais? – I manca l'experiencia cun quest animal. Quai è l'impressiun ch'ins survegn sch'ins guarda e legia las contribuziuns. Ils rapports èn bain differenziads, a pled vegnan puras, pasturs, chatschadras, politichers, passantas, turists, organisaziuns d'ambient. Ed er la vart scientifica vegn a pled: ecologs, biologas, expertas dal luf, d'alpegiazium. Avantatgs e dischavantatgs dal luf vegnan numnads. Mussads vegnan maletgs da lufs che stgarpian, nursas stgarpadas, sang, ossa, beglia.

Ma i mancan en general las infurmezziuns sur dal cumportament da quest animal en nossa regiun: cifras, fatgs, cas. Perquai pudess ins era laschar valair la leva critica da la Republik, ch'i manca trasparenza da vart uffiziala.

«Co ch'i va vinavant, na savain nus betg», quai declera er *Adrian Arquint* da l'Uffizi per chatscha e pestga dal Chantun Grischun sin la dumonda tge far cun ils lufs en il futur. (Controvers RTR). Malgrà lungs films ed artitgels: I restan tuttina blers segns da dumonda tar la convivenza cun il luf. Ed i resta grev da sa far in'atgna opiniun avant la votaziun da la revisiun da la lescha da chatscha. Votà vegn però tuttina.

Ils trais rapports en survista:

Cuntrasts RTR: «Viver cun il luf è viver cun grita, nunpussanza e fascinaziun»
NetzNatur SRF: «Erklärungen zum Wolf»
Die Republik, Im Wolfspelz